

УДК: 657.1

А.С. Полторак

СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ГОТІВКОВИМИ КОШТАМИ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В даній статті розглянуто та проаналізовано специфічні особливості організації обліку розрахунків готівковими коштами у сільськогосподарських підприємствах з урахуванням останніх змін законодавчо-нормативної бази України.

The specific features of organization of cash payments accounting at agricultural enterprises according to the latest updates of legislative and normative base of Ukraine have been considered and analyzed in this article.

Ключові слова: готівка, облік готівкових розрахунків, сільськогосподарські підприємства, касові розрахунки.

На сучасному етапі розвитку України одним із центральних завдань є всебічна підтримка підприємств АПК, підвищення ефективності їх фінансово-господарської

діяльності. Зрозуміла та стабільна законодавчо-нормативна база бухгалтерського та податкового обліку на сільськогосподарських підприємствах є важливою умовою для формування економічного середовища, яке буде стимулювати ці підприємства до ефективного використання їх ресурсів.

Тема розрахунків між суб'єктами підприємницької діяльності завжди займала одне з центральних місць бухгалтерського та податкового обліку, важливою частиною якої є облік готівкових коштів. Тема обліку готівкових коштів постійно викликала інтерес у бухгалтерів-практиків та провідних економістів. Серед розглянутих наукових праць щодо теоретичних та практичних питань обліку готівкових коштів можна особливо відзначити таких авторів, як Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Завгородній В.П., Огійчук М.Ф., Сопко В.В., Яремко І.Й., та інших.

Проте внаслідок постійної зміни законодавчо-нормативної бази тема обліку готівкових коштів залишається однією з актуальних та потребує подальших досліджень та систематичного перегляду.

Метою статті є узагальнення положень законодавчо-нормативної бази України щодо специфічних особливостей обліку розрахунків готівковими коштами у сільськогосподарських підприємствах.

Одночасно з уведенням в дію Податкового кодексу України [2] – головного документу, що регулює відносини, які виникають у сфері справляння податків і зборів, зазнала змін велика кількість документів законодавчо-нормативної бази України, в тому числі і тих, що регулюють правила ведення касових операцій в Україні.

Організація обліку готівкових коштів має велике значення для будь-яких сучасних підприємств, в тому числі сільськогосподарських, які в процесі своєї виробничо-господарської діяльності стикаються з необхідністю проведення готівкових розрахунків, пов'язаних із розрахунковими відносинами з робітниками підприємства, постачальниками ТМЦ та покупцями сільськогосподарської продукції.

Всі касові операції в Україні, тобто всі операції суб'єктів підприємницької діяльності між собою, пов'язані або з прийманням або з видачею готівкових коштів під час розрахунків через касу, повинні здійснюватися відповідно до Положення про ведення касових операцій у національній валюті у країні [5].

Постановою Правління Національного банку України «Про внесення змін до «Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» від 22.12.2010 р. №573 [3], яка набула чинності 21.03.2011 р., стаття 1.2. розділу 1 Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні [5] була доповнена чітким визначенням сільськогосподарської продукції, яке практично повністю збігається з визначенням сільськогосподарської продукції (сільськогосподарських товарів), наданим п.п.п. 14.1.234 Податкового Кодексу України [2].

Необхідно відзначити, що раніше у «Положенні про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» поняття «сільськогосподарської продукції» фігурувало, однак, чіткого визначення Положення не пропонувало, а перелік товарів, які належать до такої продукції, необхідно було визначати, виходячи з положень Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України».

Таким чином, згідно з цими змінами у Положенні [5] визначено, що «сільськогосподарська продукція (сільськогосподарські товари) – це продукція/товари, що підпадають під визначення груп 1 – 24 УКТ ЗЕД, якщо при цьому такі товари (продукція) вирощуються, відгодовуються, виловлюються, збираються, виготовляються,

виробляються, переробляються безпосередньо виробником цих товарів (продукції), а також продукти обробки та переробки цих товарів (продукції), якщо вони були придбані або вироблені на власних або орендованих потужностях (площах) для продажу, переробки або внутрішньогосподарського споживання.

Відповідно до п.п. 2.3. «Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» [5], гранична сума готівкового розрахунку одного підприємства (підприємця) з іншим підприємством (підприємцем) протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами встановлюється відповідною постановою Правління Національного банку України.

Постановою Правління Національного банку України від 09.02.2005 р. №32 [4] встановлено граничну суму готівкового розрахунку у розмірі 10000 гривень. Платежі, що перевищують зазначену граничну суму, необхідно проводити тільки в безготівковій формі. Зазначене обмеження згідно з п. 2.3. «Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» не поширюється на розрахунки підприємств з фізичними особами, державними цільовими фондами та бюджетами, благодійну допомогу та добровільні пожертвування та використання коштів, що видані на відрядження.

У разі порушення цього правила згідно зі ст. 1 Указу Президента України від 12.06.1995 р. №436/95 «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм регулювання обігу готівки» [6] кошти в розмірі перевищення граничної суми додаються до залишків готівкових коштів в касі підприємства одноразово в день такого порушення з подальшим порівнянням цієї суми з лімітом каси на підприємстві.

Ще одним суттєвим нововведенням стосовно обліку готівкових коштів на сільськогосподарських підприємствах, яке було введено п.п. 1.2. Постанови Правління Національного банку України «Про внесення змін до Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» від 22.12.2010 р. №573 [3], яка набула чинності 21.03.2011 р., вважаємо виключення підпункту «г» пункту 2.3. розділу 2 Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні від 15.04.2004 р. №637 [5], який раніше дозволяв розрахунки готівковими коштами між підприємствами (підприємцями) під час закупівлі сільськогосподарської продукції без дотримання обмеження в 10000 грн. на день.

З урахуванням ринкової ціни на сільськогосподарську продукцію фактично це нововведення означає суттєве скорочення використання готівкових розрахунків під час закупівлі сільськогосподарської продукції та практично повний перехід фермерських господарств, підприємств оптової торгівлі та інших суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють купівлю-продаж сільськогосподарської продукції, на безготівкові розрахунки.

Наступною особливістю обліку готівкових коштів на сільськогосподарських підприємствах є строк, на який дозволяється видача коштів під звіт. Згідно з п.п. 2.11 Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні кошти на закупівлю сільськогосподарської продукції видаються під звіт з дня їх видачі на строк не більше десяти робочих днів, тоді як на всі інші потреби на строк, що не перевищує двох робочих днів. При одночасній видачі готівкових коштів як на відрядження, так і для закупівлі сільськогосподарської продукції або вирішення інших господарських питань, строк видачі готівкових коштів під звіт продовжується до моменту завершення такого відрядження.

Для всіх підприємств стаття 5.4 «Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» [5] пропонує визначення ліміту каси з урахуванням специфіки і режиму роботи, обсягу касових операцій, віддаленості від банку, строків

здавання готівкових коштів та тривалості операційного часу банку, поділяючи всі підприємства на три групи з особливою методикою розрахунку ліміту залишку готівкових коштів у касі.

Стосовно розрахунку ліміту залишку готівкових коштів у касах сільськогосподарських підприємств також існує особливість. Для тих сільськогосподарських підприємств, що виробляють та переробляють сільськогосподарську продукцію, виходячи з п.п. 5.5. «Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні», надано право установлювати чи переглядати ліміт каси «на період заготівлі та перероблення сільськогосподарської продукції згідно з фактичними показниками їх касових оборотів (надходжень або видачі готівки) за будь-які три місяці сезону виробництва (перероблення) сільськогосподарської продукції попереднього року».

Порівняно з безготівковими розрахунками до розрахунків готівковими коштами перевіряючи органи влади завжди ставилися з особливою увагою, перевіряючи їх особливо ретельно. Так, статтею 75 Податкового Кодексу України було введено нове поняття у податковому законодавстві країни – «фактична перевірка». Згідно з п.п.п. 75.1.3. така перевірка здійснюється за місцем фактичного провадження діяльності або розташування окремих об'єктів права власності платника податків. Серед усього п'яти можливих умов проведення фактичної перевірки органами ДПС України названа перевірка дотримання порядку розрахункових операцій та ведення касових операцій, що підтверджує особливу увагу з боку держави до готівкових розрахунків у країні.

Специфічною особливістю сільськогосподарських підприємств завжди була наявність суттєвих витрат на транспортування сільськогосподарської продукції, а саме – сплата грошових коштів за бензин, яка найчастіше здійснювалася у готівковій формі. У зв'язку з уведенням у дію Податкового кодексу України [2] (ПКУ), необхідно звернути увагу на п.п. 201.11 ПКУ, згідно з яким касові чеки, що містять суму отриманих товарів чи послуг та загальну суму нарахованого податку з обов'язковим визначенням податкового номера постачальника та фіскального номера можуть бути підставою для нарахування податкового кредиту без отримання податкової накладної, тільки за умови, що загальна сума отриманих товарів чи послуг не буде перевищувати 200 гривень за день (без урахування податку).

Треба також зазначити, що згідно зі ст. 15 підрозділу 2 розділу XX Податкового Кодексу України до 1 січня 2014 року господарські операції з постачання окремих зернових та технічних культур (за винятком їх першого постачання безпосередньо виробниками) звільняються від оподаткування ПДВ.

У сільськогосподарських підприємствах, як і в інших суб'єктів підприємницької діяльності, бухгалтерський облік касових операцій ведеться на рахунку 30 «Каса» з використанням касових документів, затверджених згідно з Постановою Правління НБУ «Про затвердження змін до Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» від 29.04.2009 р. №252.

Особливістю синтетичного та аналітичного обліку касових операцій у сільськогосподарських підприємствах є його здійснення у спеціалізованих формах реєстрів журнально-ордерної форми обліку, затверджених Наказом Міністерства аграрної політики України «Про затвердження спеціалізованих форм реєстрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств та Методичних рекомендацій щодо їх застосування» від 04.06.2009 р. №390 [1] «з метою забезпечення єдиних методологічних принципів ведення бухгалтерського обліку в сільськогосподарських

підприємствах», а саме дебетові обороти за рахунком 30 «Каса» відображаються у Відомості №1.1 с.-г., а кредитові обороти – у Журналі-ордері №1 с.-г.

Наприкінці місяця за результатами фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства кредитові обороти по касі із Журналу-ордера №1 с.-г. переносять до Головної книги підприємства в дебет кореспондуючих рахунків. Дебетові обороти по касі заносяться до Головної книги з кредиту відповідних рахунків інших журналів-ордерів при їх розносі. Залишок готівки на кінець звітного місяця, вказаний у відомості до Журналу-ордера №1 с.-г., обов'язково повинен відповідати залишку останнього за місяць касового звіту касира, а також даним Головної книги.

Таким чином, облік розрахунків готівковими коштами на сільськогосподарських підприємствах залишається важливою ланкою загальної системи обліку, маючи свої специфічні особливості та відмінності від обліку готівки на інших підприємствах України. З урахуванням постійних змін законодавчо-нормативної бази України тема обліку готівкових коштів потребує систематичного перегляду, залишаючись важливою та актуальною.

1. Про затвердження спеціалізованих форм реєстрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств та Методичних рекомендацій щодо їх застосування: наказ / Міністерство аграрної політики України // <http://www.licasoft.com.ua/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=908191&menu=1>; 2. Податковий кодекс України: за станом на 01 липня 2011 р. / Верховна рада України. – Відомості Верховної Ради України. – 2011 р. №13, / №13–14, №15–16, №17 / с. 556; 3. Про внесення змін до «Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» постанова: Правління Національного банку України. – Офіційний вісник України. – 2011 р. – №19, с. 41; 4. Про встановлення граничної суми готівкового розрахунку: постанова / Правління Національного банку України. – Офіційний вісник України. – 2005 р. – №16, с. 43; 5. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні: постанова / Правління Національного банку України. – Офіційний вісник України. – 2005 р. – №3, / №7, 2005, с. 186 / с. 55; 6. Про застосування штрафних санкцій за порушення норм регулювання обігу готівки: указ Президента України // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436%2F95>.